

Engelli Birey Algısında Çocuk Edebiyatının Önemi - İçimdeki Müzik Örneği¹

Dilek TOY², Bilal UYSAL³

Engelli Birey Algısında Çocuk Edebiyatının Önemi - İçimdeki Müzik Örneği

Özet

Engellilik bedensel, ruhsal ya da süregelen hastalıklarla oluşan kişisel ihtiyaçları karşılamayı ve sosyal yaşamı sürdürmeyi zorlaştıran yeti kaybıdır. Sağlıklı her insan potansiyel bir engellidir. İnsanlar birtakım hak ve özgürlüklere sahiptir, engelli olmak bu hakları kullanmaya mâni değildir. Engelli çocuk, fiziksel ya da ussal engeli nedeniyle dışlanmamalı; eğitim, sağlık, sosyal yaşam gibi evrensel haklardan rahatlıkla faydalanabilmelidir. Engelli çocuklara haklarını vermekle yükümlüyüz, bu nedenle çocuklara temel insan haklarına saygıyı bir değer olarak kazandırmak gerekmektedir. Çocuklara anlatmakla öğretilmeyecek duygular, durumlar, doğru davranışları sezdirerek kazandırmak mümkündür. Çocuğun aklıyla birlikte duygularına dokunarak sezdimenin yollarından biri de çocuk edebiyatı ürünleridir. Çocuğa göre, çocuk bakış açısıyla, çocuğun duygu zenginliğiyle oluşturulmuş nitelikli bir ürün; başta dilsel olmak üzere çocuğun bilişsel, kişilik ve sosyal gelişimine katkı sağlayacaktır. Çocuk bu eserlerde duyumsamayı, empatiyi, insafı, farklılıklara saygı duymayı ve sağlıklı iletişim kurmayı edinecek hayatını zenginleştirebilir. Çalışmada çocuk edebiyatı ürünü *İçimdeki Müzik* örneğinden yola çıkılarak engelli karakterin, diğer çocukların gelişimine etkileri incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Engellilik, çocuk edebiyatı, çocuğun gelişimi, İçimdeki Müzik, engellilik farkındalığı

The Importance of Children's Literature in the Perception of the Disabled Individuals - Example of "Out of My Mind"

Abstract

Disability is a loss of ability that makes it difficult to live and maintain social life, caused by various reasons. Every healthy person is a potential disability. People have certain rights and freedoms, so a disabled child should be able to easily benefit from universal rights such as education, health, etc. We are obliged to give rights to children with disabilities, therefore we should teach children basic human rights as a value. It is possible to teach children emotions, situations and correct behaviors. One of the ways to make the child feel this is literature. A quality work of literature will contribute to the cognitive, personality and social development, especially linguistic. In these works, the child can enrich his life by acquiring feeling, empathy, respect for differences. In the study, the effects of the disabled character on other children were examined based on the example of *Out of My Mind*.

Key Words: Disability, childrens literature, Out of My Mind, child development, the awareness of disability

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1 Bu makale Dilek Toy'un, Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN danışmanlığında hazırlanan "Engelli Birey Algısında Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişim Alanlarına Etkisi: İçimdeki Müzik Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

2 Öğretmen, MEB, dilektoy64@gmail.com, ORCID: 0000-00003-2796-3969

3 Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, buysal@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7198-8760

Makale Geliş Tarihi (Recieved): 01.11.2022 Makale Kabul Tarihi (Accepted): 04.12.2022

1. Giriş

Her çocuk eşsiz özelliklerle dünyaya gelir. Ancak yaşadığı toplumdaki akranlarına kıyasla kimisi sıradanken kimisi de farklılıklarıyla ön plana çıkar. Bunların ırk, inanç, sosyal ve ekonomik ayrımlar, dil, renk, boy ve kilo gibi birçok sebebi olabilir. Bunlardan biri de *engelli* olmaktır. Türkçe Sözlük'te *engelli* sözcüğü şöyle tanımlanır: “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken kimse”. Ülkemizde önceki dönemlerde *engelli* yerine daha çok *özürlü* kavramı kullanılmıştır. *Özürlüden engelli* söylemine geçişte dünyada engelliye bakış açısındaki değişimler ve bazı kanun değişiklikleri etkili olmuştur. 5378 sayılı Kanun'da geçen *özürlü* kavramı, 25 Nisan 2013 tarihinde yayınlanan 6462 sayılı Kanun'la *özürlü*, *özürlülük*, *sakat*, *sakatlık* kavramları *engelli* ve *engellilik* (Resmî Gazete, 2013) şeklinde değiştirilmiş ve TBMM 3 Aralık 2008'de 5825 sayılı Kanun'la BM Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir (Resmî Gazete, 2009). 2014 yılında ise 5378 sayılı Kanun'un 3. Maddesi, 6518 sayılı Kanun, madde 63 tamamen değiştirilerek *engelli* ibaresi şu şekilde tanımlanmıştır: “Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” (Resmî Gazete, 2014). Engelli bireyin eğitimde, ekonomide, sosyal hayatta aktif bir şekilde var olması, ülkesinin gelişimine katkı sağlaması hem kendisi hem de çevresi için önemlidir. Bebekliğinden itibaren engelliye sağlanan eğitim ve diğer imkanlar, onu hayata hazırlamalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı Resmî İstatistikleri'ne (Millî Eğitim İstatistikleri, 2020) göre 2019-2020 öğretim yılında özel eğitim sürecinde 1.417 okul / sınıf / kurumda 425.774 öğrenci eğitim almakta, 15.321 öğretmen de eğitim vermektedir. Yıllar içerisinde özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenci sayısı artmış, bu hizmeti karşılamak üzere kurum ve özel eğitim veren öğretmen sayısı da artırılmıştır. Engelli çocukların diğer çocuklarla bir arada eğitim aldığı kaynaştırma sistemi, özellikle sosyalleşme, uyum, çocuğun zihinsel, duyuşsal ve sosyal gelişimi açısından oldukça önemlidir. Diğer çocukların kaynaştırma öğrencilerine karşı olumlu ya da olumsuz tutumları da bu eğitim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kargın'a (2004:12-15) göre kaynaştırmanın başarıya ulaşmasında paydaşların rolü büyüktür, özellikle engelli öğrencinin ötekileştirilmemesi, diğer öğrencilerin olumlu tutum ve davranışlar göstermesi için kaynaştırma sınıfındaki diğer öğrenciler özel gereksinimli akranları konusunda bilgilendirilmelidir. Birçok araştırma, engelli çocukların hayatın pek çok alanında dışlandıklarını göstermiştir.

Engelli çocukların farklılıklarının sebep olduğu ayrımcılık, dışlanma ve bunların yarattığı duyuşsal yükleri konu alan araştırmalardan biri de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yaşlı ve Engelli Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile UNICEF ortaklığında yapılan *Bir Sen Daha Var* adlı projedir. Araştırma, ankete katılanlara, engeli çocukların dışlandıkları alanlar -sağlık, eğitim, sosyal yaşam, ev, iş hayatı- sorulmuştur. Araştırma sonucunda katılımcıların %38'i sosyal yaşamda, %24'ü bütün alanlarda engelli çocukların dışlandığını, %4'ü ise engelli çocukların

hiçbir alanda dışlanmadığını söylemiştir. (UNICEF, 2015: 37-46). Bu dışlama, ötekileştirme ve kendinden farklı görmenin temelinde ön yargılar yatmaktadır. Erdoğan ve Vatandaş (2020: 476-483) yaptıkları araştırmaya göre bu ön yargının birey, grup ya da toplumun yeteri kadar bilgi sahibi olmamasından veya yanlış bilgi edinmesinden kaynaklandığını belirtmiştir.

Çocuk, taklit eden bir varlıktır. Bu nedenle toplumda gördüğü ön yargılı davranışları örnek alıp benimseyecektir. “Çocuk çevresindeki önemli kimseleri model alır ve bu kişilerin davranışlarını taklit ederek onların önyargılarını farkında olmadan kabul eder” (Cüceloğlu, 1999: 558). Yetişkinlerin engelliye karşı ön yargıları ve ötekileştirmeleri değişmediği müddetçe çocukların bu davranışlardan kaçınması beklenemez.

Engellilikten kaynaklanan farklılıklara saygı duyulmasını sağlamak ve engellilere karşı ön yargılardan kurtulmak için yalnızca etik değerleri dayatmak yeterli olmayacaktır. Bu yetersizliği gidermede sanattan faydalanılması doğru bir yol olabilir. “Sanat, hem kişinin yaratıcı gücünü geliştirmek hem de insanlık niteliklerini yüceltmek için güçlü bir araçtır” (Kavcar, 1999: 2). Yazınsal ürünlerin hem sanatsal değeri hem de eğitici özelliği bulunmaktadır. Bu ürünler evrensel boyutta ahlaki değerlerin kazandırılmasında oldukça etkilidir. Uçan’ın (2019: 8) da belirttiği gibi insan sadece emir kipiyle ‘terbiye’ edilemez; gelecek kurulamaz. Sanatçı pedagojik bir amaçla yazmaz, ama estetik değeri olan yazınsal ürünler, eğitimde son derece önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev olumlu kullanıldığında insanların birbirine ve çevreye karşı duyarlılığının, hassasiyetinin ve hoşgörüsünün artacağı açıktır. Aslan da bu konuda duyarlı bireylerin yetiştirilmesinin edebiyat ürünlerindeki duyarlılık algısıyla mümkün olacağına dikkat çekmiş ve duyarlılık eğitimini şu şekilde tanımlamıştır: “Edebiyat yapıtlarının sezdirmelerıyla insanların kendi yaşamı dışında olup bitenlerle ilgilenmelerini; öteki insanların yaşadıkları sorun ve duyguları algılamalarını, başkalarına yapılan haksızlıklara ve kötülöklere kayıtsız kalmamalarını, usunu ve yüreğini işe koşarak bunları sorgulamalarını, eşduyumsal bir ilişkiye girerek bunlara karşı çıkmalarını; insana ve doğaya bilinçli, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgörüyüyle yaklaşmalarını sağlayacak duyuşal ve duyuşusal eğitim” (2021: 4). Engellilik konusunu işleyen yazınsal ürünlerin yardımıyla çocuklara engelli olmaya karşı duyarlılık kazandırılabilir. Nitekim okuduğu eserde karşılaştığı söylem ve anlatıları kendi duyuş dünyasında anlamlandırılan çocuk okuyucu, yaşamına da kendince yön verecektir. Uçan (2019: 7) da bu açıdan yazınsal ürünleri soyut bir yol haritasına benzetir.

Engellilik ve çocuk edebiyatı; kuramsal incelemede “gerçekçi çocuk yazını, sorun odaklı çocuk yazını, özel amaçlı yazılmış çocuk yazını ve toplumsal eleştiri içeren çocuk yazını” başlıkları altında karşımıza çıkmaktadır. Eserin konusu bu sınıflamanın belirleyicisi durumdadır.

Gerçekçi çocuk yazını: Dilidüzgün (2018: 79) gerçekçi çocuk kitaplarının herhangi bir dönemi simgelemediğini; anlatım biçimi, yapıtlarda kurulan dünya ve ele alınan konularla diğer türlerden ayrıldığını söyler. Çünkü bu türde fantastik öğelere yer yoktur, konular gerçek yaşamdan alınmıştır. “Kimi çocukların kendisi engellidir kimileri ise engelli bir aile bireyine ya

da bir engelli arkadaşa sahiptir. Bu engeller fiziksel, duygusal, zihinsel ve davranışsal olabilir. Çocuklar ise başkalarına tuhaf ya da farklı görünmekten hoşlanmazlar. Gerçekçi çocuk edebiyatı türünleri çocukların bu sorunlarla baş edebilmelerine yardımcı olabilir. Yazarlar, özel engelli bireylerin durumlarını ele alma konusunda daha dikkatli olmalıdır.” (akt. Aslan, 2021: 65).

Özel amaçla yazılmış çocuk yazını: Kişisel yardım kitapları, bireyin uzman yardımı almadan kişisel problemleriyle baş etmesine yardımcı olmayı amaçlar. “Çocuklar için yazılmış özel amaçlı öykü kitaplarının bir bölümünü engelli kavramını anlatan öyküler oluşturmaktadır. Çoğu yazar çocuk ve ergenlere yönelik olan özel amaçla yazılmış kitaplarda karakterlerini engelli bireylerden seçmektedir” (Işıtan, 2013: 161).

Sorun odaklı çocuk yazını: “Bu noktada kavramla ilgili çocuk edebiyatında zor konular, hassas konular, olumsuz konular, özel amaçlı konular gibi isimlendirme farklılıkları olsa da yaygın olarak kullanılan ve benimsenen terim, yabancı literatürdeki ‘problem-oriented’ ifadesinin bir yansıması olarak ‘sorun odaklı çocuk edebiyatı’dır. Bu anlamda sorun odaklı çocuk edebiyatını ‘çocuk okurun okuduğu kitaplarda birtakım problemlerle yüz yüze geldiği ve bu problemlerle başa çıkabilme yetisini kitaplar aracılığıyla kazandığı edebiyatın adı’ şeklinde tanımlamak mümkündür.” (Yılmaz ve Yakar, 2018: 31). Dilidüzgün (2018: 109) çocukların ve gençlerin çevrelerinde karşılaştıkları engelliliği, sorun odaklı çocuk yazınının konusu olarak verir. Çocuğun algı dünyasından uzaklaşmadan sorunların dile getirilmesi oldukça önemlidir. Şirin (2019: 88) sorun odaklı çocuk edebiyatının “çocuk gerçekliği”ni çocuk bakışıyla yansıtması, onların sorunlarıyla yüzleşmesine mahal vermesi gerektiğini belirtir. Sorun odaklı çocuk edebiyatının politik, ideolojik ve güdümlü değil, çocuğun içinde yaşadığı sorunları doğru anlamayı hedefleyen bir işleve sahip olması gerektiğini söyler.

Her yazı bir insanın zihninden çıkmakta ve mutlaka bir mesaj taşımaktadır. “Her söylem böyle bir işlevi yerine getirirken bir ideolojiyi de içinde barındırır. Bu nedenle okuyucusunu/alıcısını yaralayabilir, sevindirebilir, üzebilir, gönendirebilir, ağlatabilir, güldürebilir” (Uçan, 2019: 7). Yazarın seçtiği biçem, sorunu yaşayan çocuğu ya da çocuğun çevresindekileri kırmamalı, onları kitaptan ve okumaktan uzaklaştırmamalıdır. Biçemle birlikte içeriğe de hassasiyetle yaklaşılmalıdır; Prater, Dyches ve Johnston engellilik konulu eserlerde şu üç hususa vurgu yapmışlardır: “İyi kalitede (edebî açıdan) kitap olması, sınıflarda kullanılabilir türde olması, çocuk ve ergene engelli olma konusunu öğretmesi” (akt. Işıtan, 2013: 164).

Toplumsal eleştiri içeren çocuk yazını: Kişisel ve toplumsal sorunların işlendiği romanlarda çocuk karakterlerin aracılığıyla başkaları tarafından da paylaşılan sorunlar ele alınmaktadır. Lukens vd. (2018: 92) bu öykülerde olay örgüsü ve çatışmanın kaynağının ana karakteri ilgilendiren bir sorun olduğunu belirtir. Ana fikir ya da mesele genellikle ırk, cinsiyet, engel ya da sosyal konum ayrımcılıkları gibi sosyal adaletsizliklerle ilişkilendirilir. Eserin nitelikli olması için birtakım özelliklerinin olması gerekir. “Böylesi kurguların başarılı olması için okurlara başka çocukların yanı sıra kendilerini de anlamada yardımcı olması, karakterin bütünüyle farkına varılması ve çatışmaların inandırıcı olması gerekir” (Lukens vd., 2018: 92). Okuyucunun

kendisini eserde bulabilmesi için karakterin kendi problemlerine bulduğu çözüm yolları gerçekçi bir mantık örgüsü içinde verilmelidir.

Çocuk edebiyatında engellilik algısına dair inceleme çalışmaları yapılmıştır. Buna göre çocuk edebiyatı ürünlerinde engelli karakterin sayıca azlığı dikkat çekmektedir. Engelli karakterin yıllar içerisinde her açıdan donanımlı, güçlü, muhtaç algısından uzaklaşmış bir kişiye dönüştüğü sonucuna varılmıştır. “40 yıllık bir zaman dilimi içinde yapılan inceleme engelli imajındaki pasiften aktife, iç çevreden dışa doğru gözlenen değişime ek olarak bir bakış açısı, bir paradigma değişimine de işaret eder. Önceleri, kusurlu, eksik olarak bakılan hatta kendilerini de öyle değerlendiren engelli karakterler son yıllarda yerlerini kendilerini farklı olarak değerlendiren karakterlere bırakmıştır” (Gürdal Ünal, 2010: 127). Engelli karakterlerin yer aldığı eserlerin çoğunlukla yabancı yazarlara ait olduğu bilinmektedir. Ekici (2019: 107) içerik inceleme çalışmasında engellilik temalı 26 kitap incelemiş, bu kitapların çoğunlukla çeviri olduğu sonucuna varmıştır.

Çalışma için belirlenen *İçimdeki Müzik* (Sharon M. Draper) adlı eser de sorun odaklı çocuk edebiyatına örnek teşkil etmektedir. Lukens vd. “Çocuk Edebiyatında Eleştirel Bir Bakış (2018)” başlıklı çalışmalarında Sharon M. Draper’in *Out of My Mind* isimli eserden çeviri olan *İçimdeki Müzik*’i sorun merkezli öyküler bölümünde incelemişlerdir. Şirin’e (2019: 26) göre çocuk edebiyatının özelliklerinden biri kaynağının da sınırının da çocuk ve çocukluk olmasıdır; bu bağlamda haritadaki sınırları aşan çeviri bir eser, çocuklarda yeni bir yaşam kapısı aralamaktadır. *İçimdeki Müzik* adlı eserin inceleme nesnesi olarak seçilmesinde; konusuyla engelli çocukların ve ailelerinin yaşadığı sorunların gerçekliğini evrensel boyutta ortaya koyması, eserin ülkemizde yüksek oranda baskı yapmış olması, çocuğa görelilik ve çocuk bakışı ilkelerine uygun olması etkili olmuştur. Eser, 256 sayfa ve 33 bölümden oluşmaktadır, Timaş Yayınevi 40. baskıdır. Kitabın kapağında kırmızı bir balığın fanusundan çıkmış resmi yer alır. Bu balık, kurgunun ilerleyen bölümlerinde anlam kazanacaktır. Kapağa yer alan “Şimdiye kadar tek kelime konuşmadım. Neredeyse on bir yaşındayım” (Draper, 2019: 6) cümlesi kitabın içeriğine dair bir merak duygusu uyandırmaktadır.

Kitapta eserin başkişisi olan Melody’nin olaylar karşısında hissettiği duygular anlatılmaktadır. Melody; beyin felci teşhisi konan bir çocuktur, ailesinin ilgi ve sevgisiyle büyür. Konuşamaz, yürüyemez, kendi başına yemek yiyemez, öz bakım ihtiyaçlarını gideremez. Kafasını bazen salladığını, hatta salyasının aktığını söyler. Kendini ifade etmek istediği zamanlarda çok sıkılır, bu durum bir kriz anına dönüşebilir. İnsanların onu gördükleri halde adımı bile sormadığından yakını, iletişim için elektronik bir klavye kullanır. Bedensel kısıtlılıkları olsa da zekidir ve özel bir hafızaya sahiptir. Duyduğu hiçbir sesi unutmaz ve kaynaştırma sınıfındaki derslerinde oldukça başarılıdır. Anlatımda zaman zaman geriye dönüşler yapılır, böylece karakterin hayatındaki değişiklikler okuyucuya hissettirilir. Eserin kahraman bakış açısıyla samimi anlatıma sahip olması gerçeklik algısını artırmaktadır. *Geri zekâlt, sakat, aptal, şaşşal, özürlü* kelimeleri yer yer geçmekte ve bu kavramların Melody’yi olumsuz anlamda etkilediği görülmektedir. Okuyucu, engelli bir çocuğun maddi manevi yaşadığı sıkıntılara ortak olmaktadır. Aynı

şekilde Melody'nin ailesinin özverili davranışlarına, bazı öğretmenlerinin ve çevresindeki yetişkinlerin destekleyici tavırlarına, akranlarının baştaki acımasız davranışları için sonunda pişmanlık duyduklarına tanık olmaktadır. Bu tanıklık okuyucunun empati kurmasına olanak sağlamıştır. Melody'nin fark edilen özelliklerinin onu başarılı kılması, azimli, kendine güvenen bir karakter oluşturulması engelli ve güçlü bir başkişi örneği sunmaktadır.

Engellilik, toplumlar için hâlâ çözülmeye çalışılan bir sorundur ve bu sorun yazınsal ürünlerde de yer alabilir. Hikâye, roman, tiyatro vb. edebi ürünlerde engelli okurun, kendisi gibi engelli karakter(ler)i, edebi eserde nitelikli, örnek, başarılı bir karakter olarak görmesi, engellinin yaşamını olumlu yönde değiştirebilir. Aynı eserde engelsiz bir birey ise engellinin yaşadığı olumsuzluklarla karşılaşır ve empati kurabilme yeteneği geliştirebilir. Dilidüzgün'e (2018: 112) göre engellilik konulu kitaplar, öğrencinin güdülenmesini sağlayacağı gibi yazın yoluyla toplumu, çevreyi daha iyi kavrayabilme ve anlayabilme olanağı sağlar. Çocuğun farklı özelliklere sahip bir karakterle karşılaşması kişilik ve sosyal yaşamını zenginleştirmesine yardımcı olurken gelecekte toplumun her açıdan ilerlemesini, sağlıklı bir iletişim ortamının ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Günümüzde birçok kurum ve kuruluş engelsiz yaşam projeleri geliştirmektedir. Bu projelerin uygulanmasıyla yetişkinlerde ve çocuklarda engelliliğe karşı farkındalık ya da bir öğrenme gerçekleşmektedir. Fakat öğrenilen her şey davranışa dönüşmeyebilir. "Öğrenmek ayrı bir edim; hissetmek, gereğini yapabilmek ayrı bir edimdir" (Uçan, 2016: 72). Çocuk; ailesinde, çevresinde ya da kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sınıfında bireysel farklılıklara sahip engelli bir akranıyla karşılaşabilir. Çocuk, engelli akranı için neler yapması gerektiğini biliyor olabilir, fakat gereğini yapabilmesi için ayrıca duyarlılık geliştirmiş olmalıdır. "Duyarlı birer insan olabilmeleri için çocukların olayları estetik bir dille anlatan; duyumsama, düşünme ve anlama sorumluluğunu çocuğa bırakan yazınsal nitelikli yapıtlarla buluşturulması gerekir" (Aslan, 2021: 28).

İçimdeki Müzik örneği ile çocuk edebiyatının, çocukların gerçek hayatta karşılaşacağı be-densel ya da zihinsel farklılıklara sahip akranına karşı tutum ve davranışının edebî bir üründen etkilenerek ne derece değiştiğini ve onların kişisel, sosyal açıdan gelişimine katkılarının ne olduğunu tespit etmek hedeflenmiştir. Engelli kişinin yer aldığı esere karşı çocuğun ilgisini belirlemek de çalışmanın alt amacıdır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma için beş haftalık okuma planı belirlenmiş ve bu plan 6. sınıf seviyesinde bir sınıfta uygulanmış; *okuma, özetleme, karakter yorumlama* çalışmasıyla sınırlandırılmıştır. *İçimdeki Müzik* adlı eserin okuma çalışması, araştırmacı tarafından hazırlanan okuma planına göre yapılmıştır. Okuma planının işlevselliğiyle ilgili alanında uzman ve tecrübeli öğretmenlerin görüşleri de alınmıştır.

4. Yöntemi

Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden faydalandığı için *karma yöntemden* faydalanılmıştır. Çalışmanın yöntemini üç aşamada ele almak gerekir.

Birinci aşamada, betimsel araştırma içerdiğinden *doküman inceleme* metodu uygulanmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 153). İkinci aşamada, öğrencilerin engelli akranına karşı işlem öncesi ve işlem sonrası tutumlarını içeren verilere ulaşmak için nicel veri toplama ölçeği olarak anket çalışması yapılmıştır⁴. Anket çalışmasında 5’li likert tipinde hazırlanan 31 maddelik “CHEDOKE-MCMMASTER Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek Ecem Çiçek Gümüş ve Selma Öncel tarafından Türkçeye çevrilerek araştırma dünyasına kazandırılmıştır. “Test-tekrar test Spearman-Brown korelasyonları ve alfa değerlerinin hesaplanması sonucunda ölçeğin güvenilir olduğu bulunmuştur. Analizleri yapılan ‘Chedoke-McMaster engelli çocuklara yönelik tutum ölçeği’nin Türk kültüründe kullanıma uygun olduğu sonucuna varılmıştır” (Çiçek ve Öncel, 2017: 155). Deneysel araştırma yöntemi ile tek grupta ön test-son test uygulanarak puanlar arasındaki farkı öğrenmek amaçlanmıştır. Karasar (1999: 96) tek grup ön test-son test modelini deneme öncesi model olarak kabul eder. Tek grup ön-son test uygulaması deneysel yöntemler içinde zayıf olsa da sosyal bilimler, eğitim bilimleri, psikoloji vb. alanlarda sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak ön test uygulanmış, kitap okuma işlemi yapılmış, arkasından son test uygulanmıştır. Veriler arasındaki farkı anlayabilmek için Wilcoxon işaretli sıralar testinden yararlanılmıştır. “Wilcoxon işaretli sıralar testi, yinelenen ölçümlerde kullanılan t testinin nonparametrik eşdeğidir” (Akbulut, 2010: 182). Ön test ve son test farkının sıralanmasına dayanan bir yöntemdir. “Wilcoxon testi, aralarında fark bulunan her bir veri çifti için, ikinci ölçümden birinci ölçümü çıkararak aradaki farkı hesaplar ve bu farklar dizisini mutlak değerlerine göre sıralama ölçeğine çevirir” (Can, 2017: 142). Sıralama ölçeğine çevrilen puanların ortalamalarını alarak $p < .05$ koşuluna göre değerlendirilir. Analizlerin yapılması için SPSS 17.0 analiz programı kullanılmıştır. Üçüncü aşamada ise öğrencilerin *İçimdeki Müzik* adlı eserin içeriği ve etkileri hakkındaki görüşleri alınmıştır.

Nitel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. “Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir” (Türnüklü, 2000: 547). Bağımsız değişken olan nesne, bir kitap olduğundan katılımcının soruyu anlayabilmesi için yardımcı sorulara gerek duyulacağı düşünülerek yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Soru cümleleri araştırmacı tarafından hazırlanmış, alanında

⁴ Araştırma izni gerekli makamlardan 4 Aralık 2020 tarihinde 49809702-605.01-E.17648302 sayılı yazıyla alınmıştır.

uzman iki öğretmen tarafından incelendikten sonra pilot uygulama yapılmıştır. Görüşmelerin karşılaştırılabilir verilere dönüşmesi amacıyla içerik analizi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in (2004: 180) de belirttiği gibi görüşmede elde edilen cevaplar tekrar tekrar okunmuş, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama şekli benimsenmiştir, böylece veriler doğrudan üretilmiştir. Dış ve iç güvenilirliği sağlamak için araştırmacı gerekli önlemleri almıştır.

5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Tek denekli araştırma türünün benimsendiği çalışmanın evrenini 11-13 yaş grubu çocukları oluşturmaktadır. Araştırma örneklemi olarak Afyon Kadınana Kız İmam Hatip Ortaokulu'ndan 24 kız öğrenci alınmıştır. Gelişigüzel örnekleme yöntemi ile 6. sınıf seviyesinde bir sınıf belirlenmiştir. Gelişigüzel örnekleme yöntemi "Araştırmacının, belirlediği örneklem bütünlüğüne göre evrenden kendi kanaatleri yönünde bir parçayı seçmesidir" (Şahin, 2014: 125).

6. Bulgular

6.1. Nicel Veriye Ait Bulgular

CHEDOKE-MCMMASTER Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar Ölçeği ön test uygulaması yapılmış, ardından *İçimdeki Müzik* adlı eserin okuma planı uygulanmış ve tutum ölçeği son test olarak tekrar uygulanmıştır. Elde edilen ön test ve son test sonuçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de verilmiştir. Bu tabloda ölçeğe ve alt boyutlara ait ön test-son test sonuçlarının minimum ve maksimum değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 1. CHEDOKE-MCMMASTER Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Ön Test Puanı (toplam)	24	2,68	3,39	3,0578	,19702
Son Test Puanı (toplam)	24	2,84	3,65	3,1989	,19230
Ön Test Etkileşim Boyutu	24	2,70	3,90	3,1583	,27013
Son Test Etkileşim Boyutu	24	2,60	3,70	3,2458	,28587
Ön Test Kaçınma Boyutu	24	2,60	4,00	3,4208	,34513
Son Test Kaçınma Boyutu	24	3,00	3,90	3,5083	,24833
Ön Test Acıma Boyutu	24	1,33	3,50	2,2292	,53571
Son Test Acıma Boyutu	24	1,50	4,33	2,8125	,78376
Ön Test Benzerlik Boyutu	24	2,40	3,80	3,1250	,35783
Son Test Benzerlik Boyutu	24	2,60	3,80	3,0833	,39084

Tablo 1’de verilen değerlere bakıldığında ölçeğin genelinden elde edilen son test puan ortalamasının ($x=3,19$) ön test puan ortalamasından ($x=3,05$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Etkileşim alt boyutu son test puan ortalamasının ($x=3,24$) ön test puanları ortalamasından ($x=3,19$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Kaçınma alt boyutu son test puan ortalamasının ($x=3,50$) ön test puanları ortalamasından ($x=3,42$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Acıma alt boyutu son test puanları ortalamasının ($x=2,81$) ön test puanları ortalamasından ($x=2,22$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzerlik alt boyutu son test puanları ortalamasının ($x=3,08$) ön test puanları ortalamasından ($x=3,12$) daha düşük olduğu görülmektedir. Ölçeğin ön test ve son test uygulamasından elde edilen sonuçlara göre son test puanları hem ölçeğin genelinde hem de etkileşim ve kabullenme, kaçınma ve acıma alt boyutlarında daha yüksektir. Benzerlik alt boyutunda ise son test puan ortalaması ön test puan ortalamasından daha düşüktür. Ön test ve son test puanları için ortaya çıkan farkın anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için Wilcoxon işaretli sıralar testi yapılmıştır.

Tablo 2. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Puan	Sıralar	N	Sıralar Ort.	Sıralar Top.	Z	p
Son Test – Ön Test	Negatif Sıralar	8 ^a	7,44	59,50	-2,589 ^a	,010
	Pozitif Sıralar	16 ^b	15,03	240,50		
	Eşit	0				
	Toplam	24				

^a Son Test < Ön Test

^b Ön Test < Son Test

Tablo 2 incelendiğinde ön test ve son test sonuçları arasındaki fark Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına göre anlamlıdır ($Z = -2,589$, $p < .05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar yani son test sonuçları lehine olduğu görülmektedir. Ölçeğin genelinden elde edilen ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında 24 öğrenciden 16’sında son test puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu değişim, okuma çalışması açısından anlamlıdır. *İçimdeki Müzik* eser okunduktan sonra öğrencilerin engelli akranına karşı tutumları olumlu yönde etkilenmiştir.

Alt boyutlar ön test ve son test sonuçları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına göre sadece acıma alt boyutu için farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($Z = -3,052$, $p < .05$). Acıma alt boyutunda fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar yani son test sonuçları lehine olduğu görülmektedir. Acıma alt boyutunda 24 öğrenciden 18’inin son test puanı ön test puanından daha yüksektir. Etkileşim ve kabullenme alt boyutu, kaçınma alt boyutu ve benzerlik alt boyutunda ön test ve son test puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($p > .05$) görülmektedir.

6.2. Nitel Veriye Ait Bulgular

Örnek eserin çalışma grubu üzerindeki etkilerini, kitabın içeriğindeki olay ve durumlara dair görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmış sorulara verilen cevapları içermektedir. Görüşme formunda yer alan 1, 4, 5, 7 ve 8. sorular kitabın içeriğine dair görüşlere ulaşmak için alt problemleri de destekler nitelikte hazırlanmıştır⁵. Kitabın içeriğinden kaynaklı bir duygusal rahatsızlık yaşamadıklarını belirtenlerin sayısı 20, duygusal rahatsızlık yaşadıklarını belirtenlerin sayısı ise 4'tür. Duygusal rahatsızlık yaşadığını dile getiren öğrencilerden biri kitabı etkileyici bulmadığını ifade etmiştir. Duygusal olarak rahatsızlık yaşamayan öğrencilerin çoğunluğu günlük hayatta da kurguyu oluşturan olayların yaşandığını ve bu nedenle rahatsız edici olmadığını söylemişlerdir.

Engelli kitap karakteri Melody ile çalışma grubu arasında bir empati duygusu geliştiği net olarak görülmektedir. Sadece 1 öğrenci kitap karakteriyle arasında herhangi bir duygudaşlık oluşmadığını söylemiştir. Bu durumda öğrencilerin büyük çoğunluğunun engelli kitap kahramanı ile duygudaşlık kurabildiği görülmektedir.

İçimdeki Müzik kitabında sık sık geçen *normal* ve *engelli* kelimelerinin yanı sıra *özürlü*, *zekâ özürlü* sözcükleri de kullanılmaktadır. 2 öğrencinin bu kelimeleri hiç sorgulamadığı, 2 öğrencinin ise günlük hayatta kullanıldığı için bu kelimeleri zararlı görmediği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin cevaplarına göre en yüksek frekansa sahip görüş *özürlü* ve *zekâ özürlü* kelimelerinin engelli insanı rahatsız etmesidir. Bu kelimelerin engelli kişiyi üzdüğünü söyleyenlerin sayısı 4 ve ayrımcılığa sebep olduğunu söyleyenlerin sayısı ise 2'dir. Engelli kişiler için *özürlü* ve *zekâ özürlü* kelimelerini itici bulan ise 2 öğrencidir. Engeli olmayan öğrenciler için kullanılan *normal* kelimesi de 2 öğrenci tarafından sorgulanmıştır. Öğrenciler kitapta geçen bu kelimelerin Melody üzerindeki olumsuz etkilerini fark etmişlerdir, bu nedenle *engelli*, *normal*, *özürlü* ve *zekâ özürlü* kelimelerini engelli kişiler için rahatsız edici bulmuşlardır.

Engeli olmayan çocukların engelli akranlarına karşı davranışlarına dair görüşler, bakış açısı kategorisinde analiz edilmiştir. En yüksek frekans, 13 kişi ile davranışların doğru olmadığı görüşüdür. 6 öğrenci davranışları *kötü*, 2 öğrenci *acımasızca*, 3 öğrenci de *zorbaca* bulduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin kitapta geçen olayları ve karakterlerin davranışlarını eleştirel bir bakış açısıyla okudukları, bu nedenle de Melody ve engelli arkadaşlarına karşı olumsuz davranışları fark ettikleri görülmektedir.

⁵ Görüşme formunda yer alan 1, 4, 5, 7 ve 8. sorular şunlardır: 1- Bu kitabı okumak sizde duygusal rahatsızlıklar yarattı mı? 4- Kitabı okurken hikâyenin engelli kişisiyle aranızda duygudaşlık (empati duygusu) gelişti mi? 5- Bedensel engelli bir kişinin yeteneklerinin olduğunu görmek sende şaşkınlık vb. duygular yarattı mı? 7- Kitapta engelli, özürlü, zekâ özürlü kelimeleri sıkça geçmektedir aynı zamanda normal kelimesi de kullanılmaktadır. Kitabı okurken bu kelimeleri sorgulama fırsatın oldu mu? 8- Normal diye nitelendirilen çocukların Melody ve engelli arkadaşlarına karşı tutumlarını okuduğunda neler düşündün?

Öğrencilerin kitabı okuduktan sonraki farkındalıklarına dair görüşleri, bakış açısı kategorisinde analiz edilmiştir. Engelli farkındalık düzeyinin *kısmen* olduğu görüşü en yüksek frekans değerine sahiptir. Engelli farkındalığı olmayan 7 öğrenci vardır, bu sayı oldukça dikkat çekicidir. Buna göre eserde yer alan engellilik olgusunun öğrencilerde engelli kişi ya da akranlarının yaşadığı zorluklara karşı farkındalık oluşturmada yaklaşık %29 katkı sağladığı görülmüştür.

İçimdeki Müzik'te Melody'ye bakmakla sorumlu olan kişilerle ilgili görüş ve duygulara da yer verilmiştir. Bu nedenle engelli akranlarının bakımından sorumlu kişilere dair görüşleri, çalışma grubunun bakış açısı kategorisinde analiz edilmiştir. Kitabı okuduktan sonra engelliye karşı olumlu bir bakış açısı geliştiği görüşündeki öğrenci sayısı 16'dır. Herhangi bir bakış açısı gelişmediği ve bu konuda bir sorgulama yapmadığını belirten öğrenci sayısı eşittir. Kitap, sadece engelli karakterin içsel yolculuğuna dair değil, ona bakmakla ya da yardımcı olmakla sorumlu olan kişilerin durumlarına dair bilgiler de vermektedir. Çalışma grubunun okumalar sırasında bu durumdan büyük oranda etkilendiği görülmüştür.

İçeriğinde engelli karakterlerin yer aldığı eserleri okuma isteğine dair görüş bildirenlerin frekans değeri 22'dir. Sadece 2 öğrenci bu içerikteki kitapları okumak istemediğini belirtmiş, sebebini ise "kendisini üzmesi ve olumsuz etkilenmesi" şeklinde açıklamışlardır. Olumlu ifadeler içeren görüşler incelendiğinde öğrenciler tarafından kitabın etkileyici bulunması nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin tercih edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda 8 öğrenci engellilerin hayatını tanımak için aynı içerikteki eserleri okuyabileceğini belirtmiştir, bu da bu tür eserlerin engellilerle ilgili farkındalık oluşturmada son derece etkili olduğunu göstermektedir. Bu tür eserler farkındalık oluşturduğu için 2 öğrenci, empati kurmayı sağladığı için 3 öğrenci, gerçekleri anlattığı için de 1 öğrenci aynı içerikteki kitapları okumayı tercih etmiştir.

7. Sonuç

Engelliliği konu alan *İçimdeki Müzik* adlı çocuk edebiyatı eseri vasıtasıyla, çocukların eserden etkilendikleri, yaşayacakları olumlu değişimin kişisel ve sosyal açıdan gelişimlerine katkı sağladığı ve gerçek hayatta karşılaştıkları bedensel veya zihinsel farklılıklara sahip akranlarına karşı tutum ve davranışlarını değiştirdikleri sonucuna varılmıştır. Yapılan uygulamada Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına göre farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($Z = -2,589$, $p < .05$). Verinin son testin lehine olması, okunan çocuk edebiyatı ürününün öğrenciler üzerinde olumlu bir etki bıraktığı ve öğrencilerin engellilikle ilgili olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır. İçerik analizlerinde de bu görüşü destekler sonuçlara ulaşılmıştır.

Alt boyutlarda, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına göre yalnızca acıma alt boyutunda farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($Z = -3,052$, $p < .05$). Etkileşim, kaçınma, benzerlik alt boyutlarında fark anlamlı bulunmamıştır. Yapılan teste göre *İçimdeki Müzik*'in içeriğinin öğrencilerin engelliliğe bakışını değiştirdiği görülmüş; engelliye acınası, muhtaç kişi olmaktan çıkardığı tespit edilmiştir. Bu değişimde roman kişisi Melody'nin güçlü, yetenekli, azimli, yeniliklere açık vb. olumlu özelliklerle donatılmış olması etkilidir. İçerik analizlerinde de bu

neticeyi destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin engelinin farklı yeteneklerinin olmaya-
cağına dair ön yargıları Melody karakteriyle değişmiş, “Engelinin yeteneklerinin olacağını
beklemiyordum” seçeneğinin en yüksek frekans değerine sahip olduğu görülmüştür. Seçilen
örnek eserle öğrencilerin farklılıklara ilişkin ön yargılarının kırıldığı sonucuna varılmıştır.

Etkileşim ve kabullenme alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmesi de frekans değerleri
incelendiğinde öğrencilerin kendilerini Melody’nin yerine koyarak empati geliştirdikleri sonu-
cuna varılmıştır. “11-12 yaş aralığındaki öğrencilerin kişilik gelişim süreçleri göz önünde bu-
lundurulduğunda farklı özelliklere sahip kişilerle karşılaşmaları empati duygularının gelişimini
desteklemektedir” (Gander ve Gardiner, 1998: 372). Engelli karakterlerin yer aldığı çocuk
edebiyatı eseri, çocukların empati yeteneğinin gelişimini desteklemiş, kişilik gelişimini olumlu
yönde etkilemiştir.

Engelli bireyleri konu alan kitapları seçerken dikkatli olmak gerekmektedir. Bu bağlamda
İçimdeki Müzik adlı eserin gerçekçi bir konuyu içermesine rağmen öğrencilerde herhangi bir
duygusal rahatsızlık yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin günlük hayatta söz
konusu olumsuz olayların var olduğu bilincinde oldukları gözlemlenmiştir. Öğrenciler engelli
karakterin yer aldığı nitelikli çocuk edebiyatı eserlerini, engellilerin hayatını daha yakından
tanımak için okumak istemektedirler.

İçimdeki Müzik adlı eserde sıkça geçen *engelli*, *özürlü*, *zekâ özürlü*, *normal* kavramlarının
öğrenciler tarafından sorgulandığı görülmüştür. Öğrenciler bilişsel ve dil becerilerini kullana-
rak kelimelerin duygu değerlerini ve etkilerini sorgulamışlardır. Bu kelimelerin engelli akran
ya da kişilerde olumsuz etkiler bırakacağı öğrenciler tarafından sezilmektedir. 11-12 yaş dil
gelişiminin özellikleri gereği soyut anlamların geliştiği, mecazların ve sanatlı söyleyişlerin
rahatça anlaşıldığı bilinmektedir. Bu kelimeler ve anlam değerleri öğrenciler tarafından sorgu-
lanmıştır. Bu da yazarların çocuk edebiyatı ürünlerinde kelimeler konusunda seçici davranma-
sının öğrencilerin dil gelişimini olumlu etkilediğini göstermektedir.

Melody ve engelli arkadaşlarının diğer normal çocuklar tarafından hor görülmesi, ötekileş-
tirilmesi, dışlanması eseri okuyan öğrenciler tarafından yanlış davranışlar olarak görülmüştür.
11-12 yaş sosyal gelişim özellikleri bağlamında bu davranışların yanlış olarak tespit edilmesi
son derece önemlidir. Akran ilişkilerinin oldukça kuvvetli olduğu bu dönemde akran grubunun
dışına itilmek, başkasını grubun dışına itmek, ötekileştirilmek gibi davranışlarla eserde karşıla-
şan öğrenci, kendi tavır ve davranışlarını da sorgulama fırsatı bulmuştur.

Sonuç olarak bireysel farklılıklara sahip roman kişinin -bedensel ya da zihinsel engelli
olabilir- yer aldığı çocuk edebiyatı ürününün çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve sosyal gelişimi-
ne olumlu etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Engelli karakterin yer aldığı eserin engelli-
likle ilgili olumsuz ön yargıları değiştirdiği, empati duygusunu geliştirdiği, farklılıklara saygı
duyma davranışları gibi ulusal ve uluslararası değerlere ulaşmada olumlu etkilerinin olduğu
anlaşılmıştır.

Çalışmanın sonuçlarından hareketle bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara öneriler:

- Engellilik olgusunu içeren yerli ve nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin sayıları arttırılabilir.
- Engelli karakterin özenli ve güçlü bir şekilde donatılması, engelli okuyucuya motivasyon sağlaması açısından destekleyici olabilir.
- Çocukların kişilik ve sosyal gelişimini etkilemesi bağlamında engellilik konulu eserin çocuk edebiyatı temel özelliklerine göre uygun olmasına dikkat edilmelidir.
- Çocukların sosyal gelişimini destekleyerek engelli bir akranyla nasıl iletişim kurması gerektiğini yaşamadan öğretmesi açısından oldukça faydalıdır ve ders kitaplarında engelli karakterlerin yer aldığı eserlerden yararlanılabilir.
- Çalışma grubunda engelli öğrenci bulunmamaktadır, engelli karakterin yer aldığı eser, engelli öğrencinin de olduğu bir sınıfta okutularak yeni bir çalışma alanı oluşturulabilir.
- Pandemi koşulları nedeniyle farklı örnekleme gruplarında çalışma yapılamamıştır, örnekleme grubunu çeşitlendirerek çalışma evreni genişletilebilir.
- Türk çocuk edebiyatındaki engellilik olgusu içeren ürünler duyarlılık eğitimi bağlamında yeni bir inceleme alanı oluşturulabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma 4 Aralık 2020 tarih ve 49809702-605.01-E.17648302 sayılı AKÜ Etik Kurul Onay Belgesi ile bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Yazar 1'in makaleye katkısı %50, Yazar 2'nin makaleye katkısı %50'dir.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makalenin yazarları arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Aslan, C. (2021). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlılık Eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve Davranışı-Psikoloji Temel Kavramları* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çayır, K., Soran, M. ve Ergün M. (Ed.). (2015). *Engellilik ve Ayrımcılık-Eğitimciler İçin Temel Metinler ve Örnek Dersler*, İstanbul: Karekök Yayıncılık.
- Çiçek, E. ve Öncel, S. (2017). Chedoke-Mcmaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar, Ölçeğinin Türkçe Gerçeklik ve Güvenirlik Çalışması. İçinde; 2. *Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 28 Eylül-01 Ekim 2007, Muğla, Türkiye, ss. 155.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını* (3. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Draper, S.M. (2019). *İçimdeki Müzik* (40.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ekici, M. (2019). *Çocuk Kitaplarında Engelliler ve Sorunlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M., Vatandaş, C., (2020). Bireysel ve Toplumsal Dışlanma Pratiği: Önyargı ve Ayrımcılık. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 474-485.
- Gander, Mary J., Gardiner, Harry W. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (3. Baskı) (Yay. Haz: Bekir Onur). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gönen, M. ve Veziroğlu, M. (2013). Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri. İçinde; *Çocuk Edebiyatı*, (Ed: M. Gönen), ss. 1-14. Ankara: Eğiten Kitap.
- Gürdal Ünal, A. (2010). *Türk Çocuk Edebiyatında Engellilerin Temsili*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Işıtan, S. (2013). Özel Amaçla Yazılmış Çocuk Kitapları: Çocuk Kitaplarında Engelli Kavramı. İçinde; *Çocuk Edebiyatı*, (Ed: M. Gönen), ss. 159-176. Ankara: Eğiten Kitap.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (9. Baskı), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5(2), 1-19.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim* (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Lukens, Rebecca J., Smith, Jacquelin J.&Coffel, Cynthia M. (2018). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (1). (Çev: C. Panay). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Resmî Gazete, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2014). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140219-1.htm> (Erişim Tarihi: 12.09.2020).

- Resmî Gazete, Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2013). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130503-1.htm> (Erişim Tarihi: 12.09.2020).
- Resmî Gazete, Milletlerarası Sözleşme (2009). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (Erişim Tarihi: 12.09.2020)
- Şahin, B. (2014). Metodoloji. İçinde; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı), (Ed: A. Tanrıöğen), ss. 110-130. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2019). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2. Baskı). İstanbul: Uçan At.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2020). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2020-Mayıs. Ekim 25, 2020. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Veri Tabanı. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/51832/mayis-istatistik-bulteni.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2020)
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2020), Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020. Kasım, 12, 2020. Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020 (meb.gov.tr). (Erişim Tarihi: 14.12.2020)
- Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Türk Dil Kurumu: 2005.
- Türnüklü, D. A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (24), 543-559.
- Uçan, H. (2016). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2019). *Bir Demet Öykü*. İstanbul: İz Yayınları.
- UNICEF. (2015). Türkiye’de Engeli Olan Çocuklara Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranış Raporu. Türkiye’de Engeli Olan Çocuklara Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranış Raporu, UNICEF Türkiye (Erişim Tarihi: 20.01.2020).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M. (2018). Türk Çocuk Edebiyatında Sorun Odaklı Yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 29-42.

Extended Summary

The disabled is a person who can meet their needs with the support, protection, or help of others and who is able to do that at the minimum level or not at all. Disability has not been welcomed by some socie-

ties throughout history. Disabled person has been regarded as pathetic, needy, lacking, etc. Because of this point of view, disabled people are considered different. Until recently, these disabled people had been defined, crippled, sick, etc. in words that create emotional discomfort for them. Disabled people gained their legal rights after long struggles and started to take their place in society. Alphabet, sign language, developed technological tools and infrastructure improvements have been put forward in order to eliminate the barriers of the disabled. Undoubtedly, these are good developments. Despite all the efforts, the main problem is the exclusion of the disabled person and the difficulty in gaining human rights. "At this point, it is very difficult to fight against the discrimination unless prejudices and stereotypes of people towards the disabled are eliminated, and social and political tools are developed for the realization of the rights recognized by the Constitution, laws and international conventions to which Turkey is a party" (Çayır et al., 2015: XII). The aim of the studies to be carried out must be to deal with the negativity of discrimination, prejudice, etc.

Defining a child with a disability because of a physical, mental or chronic illness as a different person causes the child to be excluded and feel emotionally injured. The positive relationships of individuals living with disabled children and their peers without disabilities will increase the living standards of children with disabilities and enable them to lead a life in accordance with children's rights. Children's awareness of the rights of people with disabilities should be raised by enabling them to encounter the phenomenon of disability at an early age. Literature can be the right tool to teach how to develop an attitude and behavior towards a disabled person or peer. "That literature have such a strong effect is closely related to the fact that children try out the roles of others in their content, make comparisons about them-selves and those around them, and develop a deeper understanding of life" (Gönen and Veziroğlu, 2013: 7). Children's literature products are one of the ones that will guide the child's cognitive, linguistic, personality and social development and guide him on his journey to become an adult. The child may not have seen a disabled person in his real life, his blood relative may have a disability, or he may be disabled himself. For every possible situation, a qualified children's literature product can shed light on its reader. A well-constructed disabled character can contribute to the personality and social development of the reader. As a result of this reading, the child gains sensitivity for disability, gets rid of his prejudices, develops empathy skills, or can engage in a struggle to overcome the obstacle he has. In this context, investigating the effect of the children's literature, which includes the disabled character, on the child's attitudes and behaviors will prove the accuracy of the assumption mentioned above.

The purpose of this research is to indicate to what extent a child's manners and behaviours differ by being affected from a literary work when he/she encounters with an individual with some physical or mental handicaps in real life. The personal and social contributions of this change on child will be observed. The subgoal is to identify the childrens' level of interest on the novel which contains a handicapped character. In this direction, Sharon M. Draper's novel 'Out Of My Mind' and its effects on children have been analysed. This research has three parts; the conceptual frame is stated in the first part, being a handicapped person and the field of a child's development are in the second part, and the evaluation with the findings is in the third part. Mixed combination method has been used in this research to obtain the qualitative and quantitative data. To get the quantitative data, pretest - posttest desing has been applied to the randomly chosen sample group and the verifications indicating whether attitudes towards a handicapped child changes or not have been found. For the qualitative data, the document review and semi-structured interview methods have been practised. For the subgoal of the research which is identifying children's interest on the literary work that contains a handicapped character, semi-structured interview method has been used. The sample group is consisted of 24 girls from 6th grades.

It's supported with the charts that a qualitative children's literary work which contains a handicapped character contributes to the readers personal and social development by appealing to their mind and emotional world.